

Arazın o tayınadək aparır. Bu, füsunkar təbiəti ilə göz oxşayan, düz 27 il bundan əvvəl erməni quldurları tərəfindən işğala məruz qalmış Zəngilan rayonuudur. Ərazisinin böyüklüyünə görə planetdə ikinci, Avropada isə birinci olan təbii çinar meşəsi Zəngilan rayonunda yerləşir. Torpağı dörd böyük çayın suları ilə dirilik tapan Zəngilan dağlıq bölgədir.

düz 27 il gözlədik, nəinki biz, hətta işğal tarixindən sonra doğulan gənc nəsil də hər zaman Vətənə qayıtmaq arzusu ilə yaşadı. Ali Baş Komandanın 21 oktyabr tarixində öz "Twitter" səhifəsində müzəffər ordumuzun qələbə xəbərlərini xalqımıza müjdə verərkən paylaşdığı bu sözlər qəlbimizi rıqqətə gətirdi: "Öz doğma torpaqlarını görməyən, işğaldan sonra

kitabəyə h. q. 704-cü ildə (m. 1305-ci il) tikildiyi haqq olunan səkkizguşəli piramida şəkilli Məmmədbəyli türbəsi, rayonun "Ağ oyuq" adı ilə məşhur olan daş heykəllər muzeyi, Bartaz və Veynəli kəndləri arasında yerləşən orta əsrlərə aid Qız qalası, Zəngilan şəhəri də daxil olmaqla rayonun altı kəndində və Mincivan qəsəbəsində yerləşən məscidlər və beş

Əsarətdən xilas olan doğma elim – Zəngilanım

Vətən haradan başlayır? Dünyaya göz açdığımız torpaqdanmı, yoxsa yaşadığımız şəhər və kəndlərdənmiz?! Otuz ilə yaxındır ki, respublikamızın işğal altında olan rayonlarında doğulan uşaqların vətəni onların qəlbində közərən ümid qığılcımlarından başlayır. Otuz ilə yaxındır ki, mənfur düşmən tərəfindən öz vətənlərini görməkdən məhrum edilmiş bu balaca soydaşlarımızın ümid çıraqları onlarla birlikdə böyüyürdü.

Onları bu məhrumiyətə düşər edən seperatçı erməni quldurları minlərlə azərbaycanlı doğma yurdundan uzaqlarda köçkün taleyi yaşamağa məcbur etdi. Amma atalarımız "Haqq nazilər, üzülməz" demişlər. İllərlə Vətən sevgisini qoruyub nəsilə nəslə ötürən xalqımızın ürəyindəki Qarabağ yarası heç vaxt qaysaq bağlamadı və bir gün hər şey dəyişdi.

27 sentyabr 2020-ci il! Bu günün və sabahın azərbaycanlıları bu tarixi heç bir zaman unutmayacaq, çünki həmin gün böyük Qayıdışın başlanğıc nöqtəsi oldu. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Milli Ordumuz zəfər yürüşünə başladı. Ali Baş Komandan yumruğunu sıxdı, "Qarabağ Azərbaycandır!" – dedi və xalqı Vətən uğrunda səfərbərliyə çağırdı. Bütün Azərbaycan bu yumruğun ətrafında birləşdi.

Otuz ilə yaxındır ki, erməni işğalı altında olan torpaqlarımızın azad edilməsi uğrunda mücadiləyə başlayan ordumuz elə ilk günlərdən böyük uğurlar əldə etdi. Qorxaq düşmən rəşadətli Azərbaycan əsgərinin qarşısında tab gətirməyib qaçmağa başladı. Cəbrayıl, Füzuli, Zəngilan və Qubadlı şəhərləri, Hadrut qəsəbəsi, həmin rayonların, eləcə də Xocavəndin onlarca kəndi, Suqovuşan, Murovdag zirvəsi və bir çox mühüm strateji yüksəkliklərin düşmən qüvvələrindən təmizlənməsi xalqımızın hədsiz sevincinə səbəb oldu.

Ərazisinə doqquz iqlim qurşağından pay düşən vətənimizin siyasi xəritəsinin cənub-qərb bucağında bir region var. 27 ildir başı göylərə ucalan Xan çinarının harayını həsrət küləyi yaxın-uzaq ellərə,

Bu ərazidən keçən Bəsitçay, Həkəri çayı, Araz çayı və mənbəyini Zəngəzur dağlarından götürən Oxçuçay rayonun təbii yaşillıqlarının yaranmasında, meşə və kənd təsərrüfatının inkişafında mühüm rol oynayır. Əsrlər boyu azərbaycanlıların doğulduğu, yaşadığı, əkib-becərdiyi və ərazisində bir nəfər də erməninin yaşamadığı Zəngilan torpağının başı üzərini 1993-cü ildə qara buludlar aldı, minlərlə insan yurd-yuvalarından didərgin düşdü. Amma insanların ümid çırağı bir gün də sönmədi, hər açılan sabaha inamla baxdıq. 27 il ötdü, unutmadıq, çünki qanla yazılan tarix unudulmamalıdır.

Oktyabrın 29-da Zəngilan rayonunun işğal olunmasının 27-ci ildönümü olacaqdı. Yenə gözlərimiz öndündən o soyuq yağışlı, küləkli sərt payız günləri canlanacaqdı. Nənəmin də bayatısını xatırlaycaqdıq:

*Ağlaram ağlar kimi,
Dərdim var dağlar kimi.
Xəzəl olub tökülləm
Virana bağlar kimi.*

Amma qüdrətli ordumuz xalqımızı bu kədərli günü bir daha xatırlamağa qoymadı. Və nəhayət o gün gəldi. 20 oktyabr 2020-ci il! 27 illik həsrət nisgilinə son qoyuldu. Erməni quldurları tərəfindən işğalın ildönümünə 9 gün qalmış daha bir zəfər tarixi yazdı rəşadətli ordumuz. Budəfəki qələbədə sonra üçrəngli bayrağımız Zəngilan şəhərində dalğalandı. Daha onilliklər boyunca işğal altında olan rayonlarımızı kədər doğuran işğal tarixləri ilə deyil, qəlbimizi sevinc və fərəh hissi ilə dolduran azad olunduqları tarixlərlə xatırlayacağıq. Biz bu günü

dünyaya göz açan hər bir azərbaycanlı həmin torpaqlara qayıtmaq arzusu ilə yaşayıb. Əminəm ki, Azərbaycan vətəndaşları bu gün işğaldan azad edilmiş bütün torpaqlara qayıdacaqlar."

Əlbəttə, hər birimizin qəlbi tezliklə doğma yurda qayıtmaq arzusu ilə çırpınır indi. Daha kimsenin qarşısında sıxılaraq "torpaqlarımızın iyirmi faizi işğal altındadır" deməyəcəyik. Çünki Qarabağımızın doğma anamız Azərbaycana qovuşmasına lap az qalıb.

Respublikamızın siyasi xəritəsinin ən cənub-qərb küncündə yerləşən Zəngilan rayonu qədim tarixə malikdir. Sovet dövründə aparılan arxeoloji tədqiqatlar nəticəsində burada qədim insan məskənlərinin olduğu aşkar edilmişdir. XIX əsrdə Naxçıvan və Qarabağ xanlıqlarının tərkibində olan Zəngilan, çar Rusiyası dövründə Azərbaycanın Göyçə, Vedibasar və digər mahalları ilə birlikdə Yelizavetpol quberniyasının Zəngəzur qəzasına verilmişdir. Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra 1930-cu ildən etibarən Zəngilan müstəqil rayon statusu almışdır. 1993-cü il oktyabrın 29-da Ermənistanın seperatçı rejiminin quldur dəstələri tərəfindən işğal olunmuşdan qabaq Zəngilan rayonunun ərazisi 707 kvadratkilometr, əhalisi 36 mindən çox olmuşdur.

Zəngəzur və Qarabağın digər bölgələri kimi Zəngilan rayonunun ərazisi də yerli və beynəlxalq əhəmiyyətli qədim tarixi abidələrlə zəngindir. Həkəri çayının sahilində Şərifan kəndində yerləşən "Şəhri-Şərifan" orta əsrlər memarlıq kompleksindən yadigar qalmış "Şərifan" sərdabəsi, Məmmədbəyli kəndində yerləşən və giriş qapısında daş

minədək tarixi eksponatın sərgiləndiyi Zəngilan rayon tarix-diyarşünaslıq muzeyi təkcə Zəngilan rayonunun deyil, bütövlükdə Azərbaycanın çox qiymətli mədəni sərvətləri idi. Təəssüf ki, erməni qəsbkarları bütün bu abidələri ya məhv edərək yararsız hala salmağa çalışmış, ya da talan edərək Ermənistanı daşımışlar. Milli ordumuzun əsgərləri tərəfindən işğaldan azad edilmiş Zəngilan rayonunun mərkəzində yerləşən müqəddəs ibadət mərkəzində mənfur düşmənin donuz sürüsü saxlatdırması dediklərimizə əsas verir.

Bu gün soydaşlarımızın doğma ocaq həsrəti, yurd nisgili ilə yaşamasının 27-ci ildönümündə Zəngilan torpağında Azərbaycan bayrağı dalğalanır. Artıq al-əlvən Süsən dağları, səfəli Şükretaz yaylağı, Çinarlı meşəsi, Bəsitçay, Oxçuçay düşmən əsarətindən xilas olub. Var olsun, bu xoşbəxt günləri bizlərə yaşadan xilaskar Azərbaycan Ordusu! Bu Qələbə müjdəsini xalqımıza ərməğan edən Ali Baş Komandan, Sizə minnətdarıq! Ulu öndər Heydər Əliyevin yolunu davam etdirərək Siz öz müdrik siyasətinizlə Azərbaycan xalqının şanlı hərbi tarixində əbədi iz qoydunuz! Müqəddəs ruhunuz qarşısında baş əyirik, əziz şəhidlərimiz! Öz qanınızla xalqımızın hərbi tarixində şanlı səhifələr yazdınız. Vətən Sizləri heç zaman unutmayacaq!

**Gülzar Əqiq CƏFƏRZADƏ,
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı
Muzeyinin elmi işçisi**